

Sygn. akt V CSK 510/15

POSTANOWIENIE

Dnia 20 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Maria Szulc (sprawozdawca)

Protokolant Ewa Zawisza

w sprawie z wniosku T. S.A. z siedzibą w K.
przy uczestnictwie K. P., C. S. i M. S.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 20 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki K. P.
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 30 kwietnia 2015 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w B. zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w B. w ten sposób, że ustanowił za wynagrodzeniem na nieruchomości stanowiącej współwłasność uczestników na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego służebność przesyłu polegającą na prawie utrzymania i eksploatacji sieci energetycznej i słupa oraz dostępie do nich w celu wymiany, modernizacji, konserwacji, usunięcia awarii sieci lub jej elementów, a w pozostałej części apelację uczestników oddalił.

Ustalił, że uczestnicy postępowania są współwłaścicielami nieruchomości, na której jest posadowiony słup niosący sieć energetyczną niskiego napięcia w układzie piętrowym, przy czym przewód skrajny przebiega nad dachem drewnianego budynku mieszkalnego. Nieruchomość jest przeznaczona w planie zagospodarowania przestrzennego pod tereny zabudowy mieszkaniowej i usług. Sąd drugiej instancji podzielił przyjęty w judykaturze pogląd, że korzystanie z urządzenia przesyłowego jest wykonywaniem służebności przesyłu i odmówił trafności zarzutowi nieudowodnienia przez wnioskodawcę, iż jest możliwe wykonywanie służebności w sposób zaproponowany we wniosku tym bardziej, że w ten sposób jest ona wykonywana od trzydziestu lat. Wskazał również na zależność określenia nieruchomości podlegających obciążeniu od przebiegu urządzenia przesyłowego i stwierdził, że wyraża się w tym „konieczność” ustanowienia służebności dla właściwego korzystania przez przedsiębiorcę z urządzenia jako ustawowa przesłanka z art. 305¹ k.c.

Przyczynę zmiany orzeczenia stanowiło dookreślenie treści służebności, bo Sąd pierwszej instancji pominął w sentencji te uprawnienia, które stanowią o istocie służebności tj. prawa utrzymywania i eksploatacji urządzeń przesyłowych ograniczając je do prawa dostępu.

Sąd Okręgowy uznał za nieuzasadniony zarzut naruszenia art. 177 § 1 pkt 1 k.p.c. przez odmowę zawieszenia postępowania do czasu zakończenia sprawy IC .../13 o ochronę własności oraz do czasu zakończenia postępowania administracyjnego w przedmiocie legalności posadowienia przez wnioskodawcę

urządzeń na nieruchomości uczestników. Stwierdził, że zważywszy na wniosek uczestników w sprawie II Ns .../10 o ustanowienie służebności, cofnięty na dalszym etapie postępowania i prawomocnie oddalone ich żądanie w sprawie IC .../11 o przywrócenie stanu poprzedniego uznać trzeba, że sami skarżący nie upatrywali przeszkód do ustanowienia służebności i złożenie nowego pozwu o ochronę własności ocenić należy jako wyraz taktyki procesowej mającej na celu opóźnienie niniejszego postępowania. Ponadto orzeczenie uwzględniające roszczenie o ustanowienie służebności ma charakter konstytutywny, a więc mogłoby być uzasadnione zawieszenie postępowania w drugiej sprawie, w której stwarza ono nową, odmienną od poprzedniej sytuację prawną, której wykładnikiem jest ustanowienie prawa podmiotowego. Jako pozostające bez wpływu na niniejsze postępowanie ocenił toczące się postępowanie administracyjne z tego względu, że przedmioty obu postępowań są rozłączne. Sąd drugiej instancji uwzględnił częściowo apelację w części dotyczącej należnego wynagrodzenia przyjmując, że ograniczenie w wykonywaniu prawa własności obejmuje także powierzchnię strefy technicznej tj. 140 m², wobec czego należne wynagrodzenie powinno wynosić kwotę 11.000 zł zamiast kwoty 1430 zł.

W skardze kasacyjnej uczestniczka K. P. wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji lub o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie wniosku. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie art. 6 k.c. w zw. z art. 305¹, 305² § 1 i 305⁴ k.c. przez niewłaściwe zastosowanie polegające na bezpodstawnym przyjęciu, że ustanowienie służebności przesyłu w ustalonych w sprawie okolicznościach było konieczne. Naruszenie przepisów postępowania wywiodła z naruszenia art. 177 § 1 k.p.c. przez nie zawieszenie niniejszego postępowania do czasu rozstrzygnięcia pozwu o ochronę prawa własności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 177 § 1 k.p.c. sąd może zawiesić postępowanie z urzędu jeżeli rozstrzygnięcie sprawy zależy od wyniku innego toczącego się postępowania cywilnego. Jak trafnie podnosi doktryna, zależność ta ma charakter zależności

prejudycjalnej i występuje wtedy, gdy kwestia będąca przedmiotem innego postępowania stanowi element podstawy faktycznej rozstrzyganej sprawy.

Prejudycjalność zachodzi wówczas, gdy pomiędzy prawomocnym orzeczeniem oraz toczącą się sprawą zachodzi szczególny związek polegający na tym, że prawomocne orzeczenie oddziałuje na rozstrzygnięcie toczącej się sprawy, a nadto dotyczy rozstrzygnięcia dokonanego w stosunku do tych samych stron lub podmiotów objętych rozszerzoną prawomocnością orzeczenia. Żądania w obu sprawach nie muszą być tożsame ale powinny być oparte na tej samej podstawie faktycznej i zmierzać do tego samego celu. Wprawdzie w każdym postępowaniu cywilnym występują kwestie wstępne, ale nie każda kwestia wstępna rozstrzygnięta wcześniej ma rangę kwestii prejudycjalnej w innym późniejszym postępowaniu, nawet pomiędzy tymi samymi stronami. Szczególna zależność, stanowiąca istotę prejudycjalności, zachodzi wówczas, gdy dla rozstrzygnięcia jednej sprawy konieczne jest uprzednie rozstrzygnięcie innej albo gdy od wyniku prawomocnie rozstrzygniętej sprawy zależy wynik innej sprawy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 stycznia 2015 r., IV CSK 181/14 nie publ.). W rezultacie zawieszenie postępowania w oparciu o omawianą podstawę powinno nastąpić wówczas, gdy łącznie występuje przesłanka zależności oraz, z uwagi na fakultatywność zawieszenia, względy celowości i interes strony.

Rozstrzygnięcie w sprawie o ochronę prawa własności nie nosi cechy tak rozumianej prejudycjalności w sprawie o ustanowienie służebności przesyłu na rzecz przedsiębiorcy, którego własność stanowią urządzenia przesyłowe już posadowione na nieruchomości. Przesłanką ustanowienia służebności przesyłu jest jej „konieczność” dla właściwego korzystania z urządzeń, a celem uregulowanie sytuacji prawnej przedsiębiorcy przesyłowego w relacji z właścicielem nieruchomości. Dla rozstrzygnięcia tej sprawy nie jest konieczne uzyskanie orzeczenia w sprawie o usunięcie urządzeń przesyłowych, bo chociaż może mieć ono wpływ na los już ustanowionej służebności (zmiana treści lub sposobu wykonywania art. 291 k.c., zniesienie art. 295 k.c.), to pozostaje bez wpływu na przesłanki ustanowienia służebności i nie kształtuje treści rozstrzygnięcia w tej sprawie. Inna również jest podstawa faktyczna, poza jedynym faktem wybudowania urządzeń przesyłowych, oraz inny jest cel obu postępowań. Z uwagi na

konstytutywny charakter orzeczenia o ustanowieniu służebności przesyłu stosunku zależności zwłaszcza nie tworzy, podnoszony przez uczestniczkę, prymat prawa własności w aspekcie najszerszego władztwa nad nieruchomością. Ograniczenie prawa własności w zakresie korzystania z nieruchomości znajduje bowiem oparcie w ustawie, w takich granicach jakie wyznacza przesłanka „konieczności” dla właściwego korzystania z urządzeń przesyłowych i tytuł prawny dla przedsiębiorcy przesyłowego do korzystania z cudzej nieruchomości (art. 305² § 1 k.c.).

Zarzut naruszenia art. 6 k.c. w zw. z art. 305¹, 305² § 1 i 305⁴ k.c. uzasadniony twierdzeniem, że przebieg sieci energetycznej przez nieruchomość uczestniczki nie jest jedynym możliwym jej przebiegiem, zmierza do zakwestionowania stanowiska Sądu drugiej instancji w przedmiocie ziszczenia się przesłanki „konieczności” ustanowienia przedmiotowej służebności przesyłu.

Zgodnie z art. 305² § 1 k.c. w razie odmowy przez właściciela ustanowienia służebności przesyłu, gdy jest ona konieczna dla właściwego korzystania z urządzeń przesyłowych, przedsiębiorca może żądać jej ustanowienia. Pojęcie „urządzenia przesyłowe” rozumieć trzeba po pierwsze, zgodnie z normą art. 49 § 1 k.c. i po drugie, jako urządzenia wybudowane lub jako urządzenia, które przedsiębiorca zamierza wybudować na cudzej nieruchomości (art. 305¹ k.c.). Wobec związania Sądu Najwyższego ustaloną podstawą faktyczną (art. 398¹³ § 2 *in fine*) rozważania muszą być ograniczone do pierwszej wskazanej sytuacji.

Wykładnia przesłanki konieczności ustanowienia służebności przesyłu związana jest z zagadnieniem uprawnienia sądu do badania, czy istniejący przebieg wybudowanych urządzeń przesyłowych jest jedynym możliwym i uprawnienia do ustalenia innego, jako właściwego, przebiegu urządzeń przesyłowych, niż istniejący w dacie orzekania.

Dominujący pogląd o braku związania sądu wnioskiem w sprawie o ustanowienie drogi koniecznej w zakresie jej przebiegu na gruncie (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1968 r., III CRN 190/67, Informacja Prawnicza 1969, nr 1, poz. 12, z dnia 11 marca 1970 r., III CRN 36/70, OSNCP z 1970 r., nr 11, poz. 207, z dnia 28 maja 1971 r., III CRN 109/71, OSNCP z 1972 r., nr 1, poz. 13, z dnia 21 grudnia 1971 r., III CRN 403/71, OSPiKA z 1972 r., nr 11,

poz. 208), oraz treść art. 305⁴ k.c. nakazująca do służebności przesyłu odpowiednio stosować przepisy o służebnościach gruntowych mogłyby *prima facie* przemawiać za odpowiedzią pozytywną. Pamiętać jednak trzeba, że odpowiednie stosowanie dotyczyć może kwestii nie unormowanych w art. 305¹ – 305³ k.c., jak również wymaga uwzględnienia odmienności i specyfiki służebności przesyłu, wobec czego nie wszystkie unormowania lub wykładnia przepisów dotyczących służebności drogi koniecznej mogą mieć zastosowanie do omawianej służebności.

Literalna treść art. 305¹ k.c. wskazuje, że obciążeniu służebnością podlega nieruchomość, na której są posadowione urządzenia przesyłowe. Jak trafnie wskazuje się w doktrynie, jeżeli urządzenia te już istnieją, to można przyjąć domniemanie faktyczne konieczności ich funkcjonowania w miejscu położenia i w takim wypadku ocenie sądu podlega tylko to, czy bez ustanowienia służebności możliwe jest właściwe korzystanie z tych urządzeń przez przedsiębiorcę przesyłowego, ewentualnie jak należy ocenić zakres właściwego koniecznego korzystania, któremu odpowiada zakres ograniczenia korzystania z nieruchomości przez właściciela. Sąd nie ma zatem kompetencji do badania, czy inny przebieg urządzenia przesyłowego na gruncie prowadziłby do mniejszego ograniczenia wykonywania prawa własności albo w ogóle to ograniczenie wyłączał w wyniku uznania, że powinny być one posadowione na innej nieruchomości; sąd nie jest więc uprawniony do nakazania przeniesienia urządzeń przesyłowych lub oddalenia wniosku o ustanowienie służebności z tej przyczyny. Przesłanka konieczności jest przesłanką o charakterze ocennym i powinna uwzględniać także interes właściciela nieruchomości obciążonej ale w aspekcie dostosowania zakresu służebności zarówno do usprawiedliwionych potrzeb przedsiębiorcy w korzystaniu z posadowionych na gruncie urządzeń, jak i najmniejszego obciążenia nieruchomości.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

aj

kc

